

לבית הפסול לכתחילה, או רק בדיעבד עקב אילוצים מסוימים. מסקנת הסוגיה נוטה לצד הראשון, אך יש שנראה מדבריהם שנקטו כצד השני (רש"י וריטב"א).

סתמת המשניות בדרך כלל כדעת חכמים (פרט למקרה של "תיקוני גברא"), וכך נפסק בבבלי (נדה ע"ב) ובירושלמי (שביעית פ"ח ה"ז), וכן פסקו הראשונים.

הדעה המקובלת באחרונים, שאיסור ההבאה לבית הפסול הוא מדרבנן (קרית ספר; שער המלך, ועוד). כך משמע בגמ' כאן ובכמה ראשונים, שאף חכמים יודו במקרה שאין תקנה לבהמה זו. בדברי כמה ראשונים בשבת (ע"ב), משתמע שהאיסור הוא מדאורייתא.

נחלקו אמוראים בסוגיין האם ר"ש מתיר להביא קדשים

מערכה קעח. קרבנו של ספק מצורע (עו,א-עז,א)

הסמיכה על האשם

הגמ' לעיל לג,א דנה בשאלה, האם אשם מצורע טעון סמיכה מן התורה או מדרבנן (עיין במערכה פ, על צדדי הדיון והכרעת ההלכה). על הצד שסמיכתו רק מדרבנן, כתבו תוס' (לג,א ד"ה סמיכת וכאן ד"ה וסמיכה) שהסמיכה עליו איננה בהישענות "בכל כוחו" כמקובל בסמיכה, שכן זוהי עבודה בקדשים, ורק חיוב סמיכה מדאורייתא דוחה איסור זה. לפיכך יש לסמוך ב"אקופי ידא", בהגבהת היד (ראה תמונה בעמ' ערב)³.

לאור זאת כותבים תוס' כאן, שגם בקרבן המסופק אין לסמוך בכל כוחו, שמא הוא אשם ואסור לסמוך עליו. ואמנם בכך מתבטלת המצוה לסמוך על השלמים, ובדרך כלל אסור להביא קרבן ללא סמיכה (ראה מערכה קעג), אך הדבר הותר כאן משום "תיקוני גברא".

לעומת זאת בתוס' לעיל לג,א כתבו, שהברייתא כאן: "ואותו אשם טעון... סמיכה" באה לחדש, שאמנם בעלמא סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא, אבל אשם זה טעון סמיכה מדאורייתא כשלמים; ומשמע שרצונם לומר שישמכו עליו בכל כוחו, כדין שלמים⁴. אלא שתמיהו על כך האחרונים שם (חק נתן, מרומי שדה, ועוד): כיצד הותר לסמוך בכל כוחו, שהוא ספק עבודה בקדשים?! ואמנם מאידך גיסא יש לפנינו ספק מצות עשה לסמוך בכל כוחו, אם קרבן זה הוא שלמים, אבל ספק עשה איננו דוחה ספק לא תעשה!⁵ בעל 'שם יוסף' שם תירץ, שגם דבר זה הותר משום "תיקוני גברא". לדעתו גם תוס' כאן סוברים כך, על פי מסקנת הסוגיה שבגלל תיקוני גברא איננו חוששים להבאה לבית הפסול, ומה שכתבו שהסמיכה תהיה באקופי

המצורע ביום טהרתו מביא שלושה קרבנות: אשם, חטאת ועולה. דם האשם נזרק על גבי המזבח וחלק ממנו ניתן על כמה מאיברי המצורע: תנוך אונו הימנית, בוהן ידו הימנית ובוהן רגלו הימנית (על כך ראה מערכה קיב. בלשון חז"ל נקראו כל המתנות הללו בהכללה "מתן בהונות"). לשלושת הקרבנות הללו יש להוסיף נסכים (ויקרא יד,י), בניגוד למקובל שבאשם ובחטאת אין נסכים. בנוסף על כך מביא המצורע לוג שמן, ממנו מזה הכהן שבע פעמים "לפני ה'" (בהיכל, או בעזרה כנגד ההיכל¹), ולאחר מכן הוא נותן ממנו על בהונות המצורע וראשו, ושיריו נאכלים לכהנים. תהליך זה הוא המשלים את טהרת המצורע ומתיר לו לבוא למקדש ולאכול קדשים.

כאשר קיים ספק על אדם מסוים, האם הוא מצורע², מתעורר קושי רב: כיצד יביא קרבנות שיש ספק בחיובם? את העולה ניתן להביא בנדבה, ולפיכך יכול הוא להביאה על תנאי, שאם אינו חייב בה – תהא נדבה, אבל מה יעשה באשם ובחטאת, שאינם באים בנדבה, וכן בלוג השמן. לדעה (להלן צ"א,א) שאינו בא בנדבה? מצד שני, האם יתכן שאין פתרון למצורע זה, וישאר כל ימיו מרוחק מהקודש והמקדש?

בברייתא (שמקורה בתוספתא בניזיר פ"ו ה"א, ומובאת גם במנחות קה,א ונדה ע,א, ומוזכרת בקצרה בניזיר ס,א) מובאת הצעתו של רבי שמעון למצב זה, להביא קרבן אשם ולהתנות, שאם אינו מצורע – יהיה זה שלמים. בגמרא ובראשונים הועלו קשיים נוספים שלא נדונו בברייתא, ופתרונותיהם בצידם. נעמוד על כמה נקודות הראויות לדיון מיוחד, ועל הכרעת ההלכה למעשה.

נגעים נאמרו לגבי הכהן, כיצד יחליט, אבל אם הכהן אמר משהו ולא ברור מה אמר – הרי זה ספק גמור.

3. אך עיין במערכה פ (עמ' ערב-רעג), שצידדנו שאפילו לדעה שאשם מצורע פטור מסמיכה מדאורייתא – הרי זה מדאורייתא בתורת רשות, ויש בסמיכה עליו קיום מצוה, ולכן מותר לסמוך בכל כוחו.

4. בקדשי דוד (כאן ושם) פירש את תוס' אחרת, שהסמיכה תהיה באקופי ידא, וכוונת הברייתא להשמיע שכאן יש חיוב מיוחד לסמוך, ולו באופן זה, מפני שיש צד שהקרבן טעון סמיכה מדאורייתא, וראה להלן הערה 16.

5. ראה מערכה קע הערה 6.

1. עניין זה שנוי במחלוקת ראשונים (ראה מערכה קב הערה 1): דעת רש"י בכמה מקומות שהזאות אלה נעשות בהיכל עצמו כנגד בית קדש הקדשים, וכך משמע מלשוננו כאן (רש"י כת"י ד"ה ואי קודם): "מעיל מינייהו לפנים להזות". ותוס' חולקים ולדעתם ההזאות נעשו בעזרה כנגד ההיכל. במקדש דוד (ס' יב,ה) הקשה על רש"י מהסוגיה כאן: כיצד יתכן להכנס להיכל ולהזות כאשר החיוב מסופק, ושמה זוהי 'ביאה ריקנית'!

2. הרא"ש (ניזיר נה,ב) תמה כיצד נוצר ספק כזה, הרי במשנה (נגעים פ"ה מ"א ומ"ד) נקבעו כללים ברורים לגבי ספק נגעים, אימתי הוא מוכרע לקולא ואימתי לחומרא, והכרעה זו היא בתורת ודאי. המאירי (ניזיר שם) העמיד בכגון שהמצורע מסופק האם הכהן החליט אותו לטומאה או לא, ונראה שלדעתו ההלכות לגבי ההכרעה בספק

תנופת חזה ושוק

במשנה ובגמ' לא צוין שיש שאלה מיוחדת לגבי התנופה, אבל בספרא (צו פרשתא ד,ב) מובאת מחלוקת ר"ש וחכמים בעניין אשם שנתערב בשלמים (לאו דווקא אשם מצורע), ושם נאמר: "אמרו לו: והלא שלמים טעונים תנופה, ואין האשם טעון תנופה! אמר להם: ומה בכך? ויניף אשם. אמרו לו: אין מביאים קדשים לבית הפסול". בפירושו עזרת כהנים הסביר את צדדי המחלוקת: לדעת חכמים יש בכך משום "בל תוסיף", לחדש תנופה בקרבן שאינו ראוי לה, ור"ש סובר שמכיוון שהדבר נעשה מחמת הספק, והמניף מתכוון שאם אין זה אשם – יהיו מעשיו כהולכה והבאה בעלמא שלא למצוה, אין זה בל תוסיף (כעין סברת ר' אליעזר להלן פ,א, ועיין מערכה קפט).

לוג השמן

הגמ' מתחבטת בעניינו, כיצד ניתן להביאו אם אינו מצורע, וקובעת שיבוא בתור ספק קרבן נדבה, הטעון קמיצה ושייריו נאכלים לכהנים (על אופן הקמיצה בשמן עיין מערכה רלב). תוס' (ד"ה לוג) מסבירים, שפשוט לגמ' שאי אפשר להביא את הלוג על תנאי, שאם אינו מצורע – הרי זה חולין, משום שאסור להביא חולין בעזרה ולעשות בהם פעולה הנחשבת כ"עבודה", וכאן הרי הוא מזה כנגד פתח ההיכל ונותן על הבהונות⁸.

הבאת הלוג כנדבה מעוררת קושי, כיצד לתת את מתנותיו על המצורע וגם לקמוץ ולהקטיר אותו: הלוג צריך להיות שלם, הן בשעת הקמיצה וההקטרה⁹ והן בשעת ההזאה. קושי נוסף, שאסור להקטיר קרבן שחלק ממנו כבר הוקטר (הקושי בעניין זה ידון במערכה הבאה). מסקנת הגמ' שהדבר מתבצע בחמישה שלבים: א. הבאת הלוג על תנאי, שאם אינו מצורע – הרי זה נדבה. ב. קמיצה והקטרת הקומץ. ג. הבאת שמן נוסף להשלמת הלוג, על תנאי שאם אינו מצורע – השמן הנוסף יתקדש, אך לא כנדבת שמן לקרבן (כי הקמיצה, שקדמה להבאתו, לא מתירה אותו), אלא בקדושת דמים בלבד¹⁰. ד. הזאה מן הלוג כנגד ההיכל ועל הבהונות. ההזאה (לדעת רש"י, ולדעת תוס' – הקטרת הקומץ שקדמה לה, עיין במערכה הבאה) תהיה "לשם עצים", על פי היתרו של ר' אליעזר להעלות שיירי קרבן למזבח "לשם עצים". ה. לפני אכילת שיירי הלוג יש לפדות

ידא הוא רק לפי ההוה-אמינא, שתיקוני גברא אינו מתיר לעשות איסור⁶.

בעולת שלמה כאן חידש, שגם לדעה שסמיכת אשם מצורע היא מדאורייתא יש בסמיכה זו על הקרבן המסופק חידוש מיוחד: הגמ' לעיל לג,א אמרה (בלישנא קמא דרב אדא בר מתנה, עיין שם), שסמיכת אשם מצורע אינה נעשית בצפון ואיננה "תיכף לסמיכה שחיטה", מפני שגזרו חכמים על המצורע שלא יכנס לעזרה לסמוך על קרבנו, שמה ירבה בפסיעות שלא לצורך ויעבור על איסור כניסתו של מחוסר כיפורים לעזרה. בקרבן זה, שאינו אלא ספק מצורע, לא גזרו חכמים, ולכן יכנס לצפון ויסמוך.

הזאה מלוג השמן של מצורע. הכהן במרכז העזרה ולצדו לוג השמן לקראת ההזאות (ראה הערה 1 על מקום ההזאות). בימין הציור נראה כבש העולה וכבשת החטאת של המצורע, ובניגוד לאשם, שמוקרב לפני מתנות השמן, הם קרבים לאחריהן (כך נראה מסדר הכתובים בתורה, ויקרא יד,טו-יט, ועיין הל' מחוסרי כפרה ד,ב, שדבריו משתמעים לשני פנים, וב'ספר המפתח' שם). במקרה הנדון כאן, של ספק מצורע, אינו מביא חטאת בהמה, אלא חטאת העוף כמצורע עני.

קבלת דם האשם

באשם מצורע התחדש ששני כהנים מקבלים את דמו, אחד ביד, לצורך בהונות המצורע, והשני בכלי, למתן דם על המזבח. בקרבן זה, שהוא ספק שלמים, קבלת חלק מן הדם ביד עומדת בסתירה למצוה לכתחילה לקבל את כל דם הקרבן בכלי⁷. על כך אומרים תוס' (ד"ה אשם), שגם דבר זה הותר משום תיקוני גברא.

8. נראה שלדעת תוס' איסור הכנסת החולין לעזרה הוא דווקא כשהבאתם היא כעין הקרבה, ולא בהכנסה סתמית, ועיין תוס' במנחות פ,ב ד"ה וכי, ובאנצ"ת ערך חלין שנשחטו בעזרה, כרך טו עמ' תקסה.

9. משום שלא מצינו נדבת שמן בפחות מלוג (מנחות פ"ג מ"ה), ועוד, שאם חסרו השיריים בין הקמיצה להקטרה – אין מקטירים את הקומץ.

10. אמנם הוא יוכנס לכלי שרת, אבל כלי שרת אין מקדשים אלא מדעת (רש"י). מכאן יש ללמוד שדי בקדושת דמים כדי שלא לעבור על איסור הבאת חולין בעזרה (תוס' סוף ד"ה ואי).

6. הדברים דחוקים: א. תיקוני גברא, גם אם ייאמר במקום איסור, אפשר לאומרו כאשר הדבר חיוני לתיקוני גברא, אבל הסמיכה הרי אינה מעכבת, והדיון הוא רק האם להביא את האשם ולסמוך בכל כוחו, למרות חשש האיסור בידים של עבודה בקדשים, או להביאו בלא סמיכה, שהוא רק ביטול עשה. אם כן, מהיכתי תיתי להתיר זאת? ב. בתוס' לא משמע כלל שאמרו זאת רק בהוה-אמינא, ראה לעיל עה,א ד"ה והא בעי סמיכה ובתוס' המקבילים לו.

7. הקבלה ביד, שאיננה ראויה לדם השלמים, אינה מקדשת אותו, ואף פוסלת אותו כאילו נשפך על הרצפה (נתיבות הקודש, וראיה לדבריו מהגמ' במנחות כו,ב, שהעברת הקומץ מימין לשמאל פוסלתו כדין נשפך).

היא שהותרה משום תקוני גברא. לתשובות נוספות על שאלת תוס' עיין להלן מערכה רלב.

מצורע עני. התורה קובעת למצורע עני קרבן מופחת: שתי תורים או שני בני יונה לעולה ולחטאת, במקום כבש וכבשה. האשם, לעומת זאת, צריך להיות כבש כמו במצורע עשיר. הדבר מלמד על חשיבותו של האשם בטהרת המצורע, מאחר שדמו ניתן על בהונות המצורע. חז"ל מסבירים (כריתות כז ע"א), שבאשם זה התורה לא קבעה מחיר, כפי שקבעה בדרך כלל באשמות, כדי שלא יהיה מצב שמחוסר כפרה לא יוכל להביא אשם בגלל מחירו.

ספק מצורע צריך להעביר את נכסיו לאחר ולהיות עני, וכך יוכל להביא חטאת עוף, הבאה על הספק, במקום חטאת בהמה, שאיננה באה בספק (תוספתא נזיר ו,א).

שיטת חכמים ופסק ההלכה

בברייתא המקבילה בנדה ע,ב (ובתוספתא בנזיר פ"ו ה"א, המובאת בתוס' כאן ד"ה למחרת) נאמר על דברי ר' שמעון בעניין האשם: "ולא הודו לו חכמים לר"ש, שמביא קדשים לבית הפסול", מפני שיצטרכו לאכול את קרבן זה, שהוא ספק שלמים, ליום ולילה כדין אשם. לכאורה על פי שיטתם של חכמים אין כל פתרון למצורע זה, ויישאר בטומאתו, וכן נראה מרש"י (נדה ע,א ד"ה אמר שמואל, ועיין גם תוס' יו"ט בסוף נגעים, שפסק כן).

במשנה בנזיר (פ"ח מ"ב) הוזכרה בקצרה טהרתו של

את מעט השמן שהוכנס לעזרה¹¹, שכן על הצד שאינו מצורע – ההזאה לא התירה אותו, וגם הקמיצה לא (כי היתה לפני שהובא, ולכן לא הוקדש בקדושת הגוף כמנחה). הגמ' אומרת שאמנם בעקבות הפדיון יהיה אותו מעט שמן חולין בעזרה, אבל אין זו הכנסת חולין בידיים¹².

גם תהליך זה לא נמלט מקשיים הלכתיים, והיתרים משום "תקוני גברא": מסתבר שאם אסור להכניס חולין לעזרה – הרי ההיתר לעשות זאת בדרך של "ממילא" הוא רק משום הצורך בדבר (וראה כיוצא בזה במנחות מח,א). גם ההזאות מלוג השמן ומתן הבהונות הם חידוש, שהרי על הצד שהוא שיירי לוג נדבה – מצוה לאוכלם ואסור לאבדם¹³. כמו כן, ההקטרה "לשם עצים" על סמך שיטת ר' אליעזר, אפשר שאין כוונתה שר"ש סובר בעלמא כמותו, אלא הסתמך עליו כאן משום תיקוני גברא¹⁴.

ההיתר להבאת השמן כנדבה

הגמ' בסוף הסוגיה מקשה על עצם הבאת לוג השמן כנדבה: הרי לדעת ר' שמעון עצמו (להלן צא,א) אין נודבים שמן! ומתרצת הגמ': "תקוני גברא שאני". תוס' (ד"ה תקוני) תמהים על תירוץ זה: אם מדאורייתא אין מתנדבים שמן – איך הותר הדבר לצורך תיקוני גברא?¹⁵ גם לא מובן מה התועלת בדבר, שכן אם לדעת ר"ש אין בכלל מושג של קרבן שמן בפני עצמו, נמצא שהקדשו לא מועיל כלום, והרי זה חולין גמורים!

בקדשי דוד (עז,א) מתרץ, תוך שהוא מחדד את נקודת החידוש ב"תיקוני גברא שאני": חז"ל לא הורו היתר לעבור על רצון ה' משום תיקוני גברא, אלא מסתבר להם שזהו רצון ה', ולא הקפידה התורה על קבלת כל הדם ועל הסמיכה בכל כוחו אם כתוצאה מכך לא יוכל המצורע להיטהר. וכמו כן, למרות שבעלמא השמן איננו קרבן – במקרה זה הקב"ה מקבל את השמן כקרבן¹⁶.

בשפת אמת מחדש, לאור קושיית תוס', שלפי התירוץ "תקוני גברא שאני" הגמ' חוזרת בה מכל דבריה לעיל, וסוברת שעל פי הצד בספק שאין זה לוג שמן של מצורע – השמן לא בא כנדבה, אלא כחולין, והכנסת החולין לעזרה

11. לא מפורש בגמ' אימתי פודים את השמן, ולשון תוס' (ד"ה לוג): "וכי בעי למיכל השיריים פריק להו", ונראה שלדעתם עדיף לאחר את הפדיון עד סמוך לאכילה, וכך נראה מקושייתם כיצד הותר לתת את מתנות הלוג מן השמן הקדוש בקדושת דמים, הרי שלדעתם בשעת ההזאות השמן עודנו קדוש. בפנים מאירות הסביר שיטתם, שמכיוון שאסור להכניס חולין לעזרה לצורך פעולה הנחשבת כ"עבודה", אם כן גם לאחר שנפדו ונעשו חולין ממילא – אסור לעשות בהם "עבודה", שזה כמי שמכניסים בידיים, ולכן צריך שישארו בקדושה עד אחרי ההזאות (ועיין במים קדושים, שחולק על תוס' וסובר שהפדיון לפני ההזאות).

12. עיין מערכה קפ והערה 15.

13. קושיה זו צריכה ביאור, שהרי תוס' עצמם כתבו לעיל (ד"ה אשם וד"ה וסמיכה) שמשום תיקוני גברא הותר לבטל מצות סמיכה דאורייתא בשלמים וכן להמנע מלקבל את כל הדם. נראה שתוס' באמת תמהים על כל הסוגיה, וכוונתם לעיל שעל פי הגמ', המתירה לעבור על דברי תורה לצורך תיקוני גברא, יש לבאר כך גם את הסמיכה והקבלה, למרות התימה שבדבר.

14. נראה מדבריו שגם הסמיכה ב"אקופי ידא" נחשבת כסמיכה גמורה במקרה זה, ויש בה קיום מצות עשה דאורייתא של סמיכה, וראה לעיל הערה 4.

11. לא מפורש בגמ' אימתי פודים את השמן, ולשון תוס' (ד"ה לוג): "וכי בעי למיכל השיריים פריק להו", ונראה שלדעתם עדיף לאחר את הפדיון עד סמוך לאכילה, וכך נראה מקושייתם כיצד הותר לתת את מתנות הלוג מן השמן הקדוש בקדושת דמים, הרי שלדעתם בשעת ההזאות השמן עודנו קדוש. בפנים מאירות הסביר שיטתם, שמכיוון שאסור להכניס חולין לעזרה לצורך פעולה הנחשבת כ"עבודה", אם כן גם לאחר שנפדו ונעשו חולין ממילא – אסור לעשות בהם "עבודה", שזה כמי שמכניסים בידיים, ולכן צריך שישארו בקדושה עד אחרי ההזאות (ועיין במים קדושים, שחולק על תוס' וסובר שהפדיון לפני ההזאות).

12. לשיטת תוס' הנ"ל הערה 8, שאיסור הכנסת חולין לעזרה הוא דווקא לשם הקרבה, לכאורה היה ראוי להתיר אפילו הכנסה בידיים, שכן כעת כבר לא יעשו בהם עבודה. אך לעניין זה די לנו בכך שכבר נעשתה בהם עבודה, ולכן אסור להכניסם כעת בידיים (חק נתן).

13. תוס' (ד"ה לוג) התקשו בזה רק לגבי מעט השמן שהתקדש בקדושת דמים,

הלכה כחכמים (כמבואר בכמה משניות, ראה במערכה הקודמת, וכפי שפסק המאירי עצמו בפסחים צח,א), ואילו לצורך תיקוני גברא הלכה כר"ש, והמאירי פוסק בהכרעתו של רבי¹⁹.

יש להעיר על פסק זה, שבגמ' בנדה (עב), נאמר ששמואל סובר כדעת חכמים, שאי אפשר להביא אשם על תנאי אפילו לצורך תיקוני גברא. אם כן, גם אם המשנה בניזיר סמכה על דעת ר"ש בעניין זה – להלכה לכאורה יש לנקוט בהכרעת אמוראים²⁰.

סיכום

לצורך טהרתו של ספק מצורע, קובע רבי שמעון שעליו להביא אשם ולהתנות שאם אינו מצורע – הרי זה שלמים, ונהוגים בו כחומרות האשם (מבחינת השחיטה בצפון ודיני אכילתו) וכחומרות השלמים (כגון תנופת חזה ושוק). לפי הדעה שאשם מצורע נסמך בדרך כלל רק ב"אקופי ידא" – אף זה כך (תוס' כאן, ובתוס' לעיל לג,א משמע שיסמוך בכל כוחו). גם קבלת דמו תהיה כאשם מצורע, שחלק ממנו מתקבל ביד, למרות שבכך מתבטלת המצוה לכתחילה בשלמים לקבל את כל הדם בכלי (תוס').

באשר ללוג השמן אומרת הגמ', שיש להביאו על תנאי שיהיה נדבה. הגמ' מפרטת כיצד לנהוג בו, על מנת לקיים את מתנות המצורע וגם את הקמיצה כהלכות נדבה. עצם הבאת הלוג כנדבה היא חידוש, לדעת ר' שמעון, והדבר הותר משום "תיקוני גברא". גם פרטים מסוימים בעבודתו של הלוג הם היתרים מיוחדים מטעם זה. יש מי שאומר, שעל פי מסקנת הגמ' הלוג אינו צריך לבוא על תנאי של נדבה ובקמיצה והקטרה, אלא יוכנס כמות שהוא למרות שהוא ספק חולין (שפת אמת).

כל זאת לדעת ר' שמעון. חכמים אוסרים להביא את האשם על ספק שלמים, מפני שאין מביאים קדשים לבית הפסול. לשיטתם, יש אומרים שאין למצורע זה תקנה, ושכן הלכה (תוס' יו"ט). ויש אומרים שהלכה כר"ש בשעת הדחק (מאירי), או שאפילו לדעת חכמים יש תקנה למצורע זה, כי אשם מצורע אינו מעכב בטהרתו (תוס' בניזיר ורמב"ם).

17. וכפי שהשיג הראב"ד שם, והר"י קורקוס בהל' מחוסרי כפרה א,ה הביא לכך הוכחות רבות, ועיין גם ב'ספר המפתח' בהל' ניזירות שם. יש להעיר, שבפירושו המשנה בניזיר שם, במהדורה קמא, נקט הרמב"ם שהמצורע יביא אשם על תנאי, ולא העיר שאין הלכה כן, ונראה שסבר כמאירי להלן.

18. מסקנתה, שיקנה את נכסיו לאחר ויהפוך לעני, וכך יוכל להביא חטאת העוף הבאה על הספק, כדין מצורע עני שמביא עופות לחטאת ולעולה (מלבד הכבש לאשם).

19. נראה שיש דוגמא נוספת כיוצא בזה במשנה בזבחים (ב,ב), שם נאמר: "שלמים של אמש, חטאת ואשם של היום – שלמים של אמש קודמין, דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים: חטאת קודמת, מפני שהיא קדשי קדשים". בתוספתא (זבחים י,ג) הובאה דעת ר' מאיר בשם 'חכמים' ואילו דעת 'חכמים' במשנה מובאת שם בשם ר' שמעון. נראה שתנאים אלו חלוקים לשיטתם בשאלה של הבאה לבית הפסול, וכשם שר"ש מתיר מלכתחילה לגרום לצמצום זמן האכילה, כך גם כשיש לפנינו שני קרבנות,

מצורע מסופק, ללא פירוט על סדר קרבנותיו. הגמ' בניזיר (ס,א) שואלת: "והא בעי אשם?", שאי אפשר להביאו בספק, ומשיבה: "רבי שמעון היא, דאמר: מייתי ומתני". בפשטות, כוונת הגמ' שהמשנה הולכת כדעת ר"ש, ואילו לפי חכמים אכן אין לו תקנה.

ברם, תוספות (ניזיר נה,ב ד"ה ומדקדק) מיישבים את המשנה גם לדעת חכמים, שאמנם לדעתם אי אפשר להביא את האשם, אבל אין זה מעכב את טהרת המצורע, וכן פסק גם הרמב"ם (הל' ניזירות י,ח, עיין בלחם משנה שם). הדבר מחודש מאד, שכן בפשטות מתן דם האשם לבהונות חיוני לטהרת המצורע¹⁷. מכל מקום, כשיטה זו משמע מן התוספתא בניזיר שם, שמאריכה לפרט את הלכותיו של ספק מצורע וסדר קרבנותיו, ובמהלך הדברים מביאה את מחלוקת ר"ש וחכמים, ולאחר מכן ממשיכה לדון באריכות בשאלה כיצד יביא חטאת מספק¹⁸. מכל מהלכה של התוספתא נראה שמחלוקת זו היא פרט מסוים, שאינו מערער את כל האפשרות להבאת שאר הקרבנות האמורים שם.

גם מסברה שיטת חכמים נראית תמוהה מאד, לאור הסוגיה כאן: רבי שמעון מתיר לצורך "תיקוני גברא" היתרים כה רבים, שיש בהם ביטול מצוות מן התורה בידיים ובאופן מכוון (קבלת כל הדם וסמיכה, והבאת שמן לקרבן), ואילו חכמים אוסרים זאת רק מחמת השיקול של הבאת קדשים לבית הפסול, שאינו אלא חשש רחוק, שמא לא יספיקו לאוכלו בזמנו ויבואו בשוגג לידי נותר ב"שב ואל תעשה". מתבקש, אפוא, שגם לדעתם יש תקנה כלשהי למצורע זה, כדעת הרמב"ם (אך ראה במובא לעיל בשם הספרא בעניין התנופה, ואפשר שחכמים התנגדו לדעת ר"ש מטעמים נוספים והברייתא לא הביאה את כולם).

המאירי (ניזיר נט,ב) חולק על הרמב"ם, וכותב הסבר אחר למשנה בניזיר: "ואע"פ שאין הלכה כן [כר"ש המתיר להביא קדשים לבית הפסול] שעת הדחק שאני". דבריו מוקשים, שהרי מפורש בברייתא שחכמים חולקים על ר"ש גם בשעת דחק זו של ספק מצורע! לפיכך נראה שכוונתו לומר, שאף על פי שנחלקו חכמים על ר"ש אפילו לגבי תיקוני גברא – רבי, כותב המשנה, נקט בעניין זה דעה ממוצעת: בדרך כלל

17. וכפי שהשיג הראב"ד שם, והר"י קורקוס בהל' מחוסרי כפרה א,ה הביא לכך הוכחות רבות, ועיין גם ב'ספר המפתח' בהל' ניזירות שם. יש להעיר, שבפירושו המשנה בניזיר שם, במהדורה קמא, נקט הרמב"ם שהמצורע יביא אשם על תנאי, ולא העיר שאין הלכה כן, ונראה שסבר כמאירי להלן.

18. מסקנתה, שיקנה את נכסיו לאחר ויהפוך לעני, וכך יוכל להביא חטאת העוף הבאה על הספק, כדין מצורע עני שמביא עופות לחטאת ולעולה (מלבד הכבש לאשם).

19. נראה שיש דוגמא נוספת כיוצא בזה במשנה בזבחים (ב,ב), שם נאמר: "שלמים של אמש, חטאת ואשם של היום – שלמים של אמש קודמין, דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים: חטאת קודמת, מפני שהיא קדשי קדשים". בתוספתא (זבחים י,ג) הובאה דעת ר' מאיר בשם 'חכמים' ואילו דעת 'חכמים' במשנה מובאת שם בשם ר' שמעון. נראה שתנאים אלו חלוקים לשיטתם בשאלה של הבאה לבית הפסול, וכשם שר"ש מתיר מלכתחילה לגרום לצמצום זמן האכילה, כך גם כשיש לפנינו שני קרבנות,

20. אך עיין בחתם סופר (נדה סט,ב ד"ה אמר שמואל), שכתב שדברי שמואל הם אוקימתא דחוקה לדברי ר' יהושע שם, ופשט דברי ר' יהושע והמשנה בסוף נגעים הוא שניתן להביא אשם על הספק משום תיקוני גברא, ושכן דעת תוס' בפסחים פט,א ד"ה הני מילי, שכתבו שחיוב קרבן פסח דוחה איסור הבאה לבית הפסול.